

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi rom. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

Megjelenik minden szombaton. — A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjaikért kapják. — Nemtagok részére előfizetési díj: egészévre 4 frt, félévre 2 frt, negyedévre 1 frt.

Ugy a lap szellemi részét illető czikkok, mint az előfizetési pénzek a „Közművelődés“ szerkesztőségének Gyulafehérvárra a várba küldendők.

Mars, földünk kisebb kiadása.

Irta Ávéd Jákó.)

[Vége.]

Most már miután képzeletünk a csillagok egy részét az életalakok ezerféle nemeivel népesíté be, nem lenne érdektelen ezen csillagok természeti viszonyait sorra kutatni s azok lakhatóságát a mai csillagászat világánál megállapítani. Erre azonban elegendő időnk nem lévén: legyen szabad egyetlen csillagra vetni néhány futó pillantást, arra t. i., mely földünk kicsinyített kiadásának nevezetetik. Ez a csillag Mars nevet visel.

Különös, hogy valamennyi égitest között, melyek a Nap körül keringenek, csak a Mars árul el világos és félreérthetetlen jeleket, arról tanuskodókat, hogy e bolygó valósággal élet székhelye nemcsak, de egész világosan mutatja azon tulajdonságokat, melyek arról tanuskodnak, hogy afféle élő lények eltartására, a milyeneket mi ismerünk, teljesen alkalmas. Olyan természeti működések mennek végbe ott, melyek czéltalanok s a természeti erők valóságos pazarlásai volnának azon feltevés mellett, hogy szerves lények igényeinek kielégítésére nem szolgálnak. Ámde bár az ember a mindenhátó Istenség működésébe csak parányi távolságra képes bepillantani s bár homályosan, de mégis látja és meggyőződött róla, hogy a Teremtő semmit cél nélkül nem teremtett és mindeneknek útjait megrendelte. Ha ezer zivatar közül csak 10 válik földünk hasznára, a Teremtő célja a zivatárokból mégis el van érve és a hasznos eszések számot adnak a látszólag elpazaroltak felől is.

Már ha a Mars bolygót csakugyan nem tartja semmiféle életalak megszállva, úgy ama felhők, melyek Mars légkörében végig húzódnak és cseppjeiket a Mars szárazaira öntik; a szelek, melyek ezen felhőket tova hurcolják, mind-mind czéltalan működéseik lennének a természetnek, és elvesztett erő, melyről számot adni nem lehet s mely kárba vesz.

A csillagászat pontos mérések alapján azt tanítja, hogy a Mars bolygó felülete két és félszer kisebb, mint a mi Földünké, s anyaga csak felényire olyan tömött, mint a mi Földünk anyaga, mivel pedig a testek sulya a föld és a mérendő anyag részecskéinek mennyiségé-

től függ, világos, hogy az, a mi itt a földön egy kilogrammot nyom, az a Mars bolygón csak egy harmad kilót, vagyis körülbelől 33 dekagrammot nyomna.

Nagyon megjárnók tehát, ha a Föld kerekességén élő összes embereknek a Mars bolygóra kellene költözöködniök. Nem tudom, hogy a két és félszer kisebb téren miként férhetnének meg, midőn a földön sem tudunk egymástól megférti. Itt még sokakat a nagy kényelem által okozott tulhízás visszatart a mozgékonyaságot igénylő veszekedéstől és verekedéstől, de bezzeg elbámulnánk ott a Mars bolygón, látván, hogy legtestesebb és mozdatatlannak vélt embertársaink az $1\frac{1}{2}$ —2 méternyi korlátot nagy könnyűséggel átuGORJÁK és könnyed katonáink előtt a 4 méternyi fal annyi, mint most egy keskeny árok. Ez onnan van, mert kiki saját földi sulyának a Marson csak harmadát érzi s tehát ugyanazon izmokkal háromszor mozgékonyabb lesz; minélfogva a sylphid természeteknek csekély erő könnyen adhatná ama kellékeket, melyek által angyal nevüknek külsőleg megfelelhetnének.

De lássuk most Mars felületének természettani tulajdonságait, melyektől az élet fentartása leginkább függ.

A téli hideg napok megtanítják az embereket magukba szállani. Lelkünk, mely gondolataival és vágyaival nyáron a madarakat repülő versenyre hívja s úgy elbarangol a szabad természetben, hogy a versenyző félnek szégyennel kell fészkebe zárkóznia, télen a szabad természet halottas házában kevesebb ingerre találván, inkább a családi körbe húzódik vissza s mit a természetben veszített, azt az emberi társaságban keresi. Recseg, ropog a kandalló tüze, s a társaság, mely élvezetes társalgásban találta föl szórakozását, jótékony melegéért körébe fogta azt; ő pedig gazdag melegével köszöni meg a megtiszteltetést, s melegét azokra szórja legpazarabban, kik legközelebb vannak hozzája. Ime a mely természettörvény itt kicsinyben mutatkozik, az a csillagos ég életében szintén feltalálható, és mivel földünk 20-, Mars pedig 32 és fél millio mértföld távolságban kerülgeti a Napot, ez Földünket kétszer erősebben melegíti, mint a Mars bolygót. E tekintetben tehát sokkal kedvezőtlenebb helyzetet élnék a Marson, mint a Földön, különösen ha még azt is hozzáadjuk, hogy

egy nap a Marson majdnem 40 percczel hosszabb, mint a földön s két földi év alatt a Mars bolygón csak egy telik el. Így tehát többet kellene ennünk s a kereskedő a báli öltözékeket mindig kétszeresen szolgáltatná ki: mert a farsang kétszer több bált engedne meg, míg ezekkel szemben két évi fizetésünköl csak egy évit vehetnénk fel. S igaz ugyan, hogy a nővilág tagjainak évszámát Mars éveivel felényire apasztanák, de éppen ezért földi fogalmakhoz tapadt eszünk az eladó lányt rövid ruhába öltöztetné s meglehetősen koros házastársunkat a fiatal menyecske igényei szerint látná el. És jöhet, hogy Marson a zöld mezbe öltözött természet tavasza és nyara oly hosszú, mint a Földön majdnem egy egész év, de az is igaz, hogy a kétszer oly hosszú télen kétszer oly hidegnek is kellene lennie, ha a böcs Teremtő nem gondoskodott volna oly ellenszerekről, melyek által a nagy hideget némileg enyhíthette. Míg földünk ugyanis majdnem teljes körben mozog a Nap körül, addig a Mars körútja oválalakulag erősebben összenyomatott. Ez azt okozza, hogyha Mars is ép oly távol mozogna a Naptól, mint a Föld: akkor a Mars januárban közelebb jutna a Naphoz, mint a Föld, s így több meleget is kapna, minélfogva a nyár és tél között nem volna oly nagy melegkülönbség, mint a földön, annál is inkább, mivel nyáron az ellenkező tünet miatt a Marson hűvösebb lenne. Ugyanezen viszony áll most is fön, csak hogy mivel Mars távolabb van a Naptól mint földünk, azért a Marson mind a nyár és mind a tél hűvösebb, mint a föld megfelelő pontjain. Különbösen az évszakok: a tavasz, nyár, ősz és tél a miénkhez hasonló berendezést tanúsítanak.

* * *

A Mars bolygó eddig leirt tulajdonságait azonban sokkal felülmúlják azok, melyeket a távcsövek annak felületére és légkörére nézve nekünk hírül hoztak, hogy e csillag élő teremtményeknek alkalmas lakóhelyül szolgálhat. Pusztán szemmel Mars vörhenyes színűnek látszik. E szín nem tűnik el a távcsöben, hanem a helyett, hogy a bolygónak egész felületét jellemezné, csak bizonyos vidékeire szorítkozik — a közbeeső részek legtöbbször sötétek és zöldes színűek. A csillag két szélén két fehér színű fényes folt látható, s végre a csillag széle felé a vörhenyes és zöldes részek ködös fehér színbe mosódnak el. És mivel ezen jelenségek állandók, a csillagászok az elsőket szárazföldeknek, a második foltokat tengereknek és a két fehér foltot a két sark jégkérgének tekintik s ilyen értelemben a Mars föld-abroszát nagy aprólékossággal el is készítették; van ott e szerint Hooke tenger, Maraldi tenger, Dawes oceán, Herschel világrész, Laplace föld stb. stb.

De hát mi jogosította fel a csillagászokat mindezen feltevésekre?

Egy tapasztalat, mely bebizonyítja, hogy a Mars légkörében vízpárák vannak.

Ugyanis 200 év óta a Mars bolygót a legkitünőbb csillagászok észlelék és ama foltokat mindig állandóknak találták; igen gyakran azonban megtörtént az, hogy míg egy vörös folt el volt homályosítva, addig mellette a többi szép tisztán volt látható; sőt azt is tapasztalták,

hogy azon elfedő fátlyol egyik helyről a másikra húzódott végig, vagy egyszerűen elenyészett s a nem látott folt szépen kiderült.

Ki nem ismeri fel ebben felhőink tulajdonságait; de mivel a mi egünk az észleléskor egészen tiszta, s különben is egy kis foltocska előlünk az egész Marsot eltakarná: nem állíthatjuk-e, hogy ama felleg-fátlyol a Mars légkörében húzódott végig és ahhoz tartozik?

De hát ama fellegfátlyol a miénkkel rokonanyagot tartalmaz-e?

16—17 évvel ezelőtt igen nehéz lett volna az ily kérdés megfejtése. De az ugynevezett szinképelemzés s az a bámulatos eszköz, mely hirt ad nekünk a Nap és a legtávolabbi csillag anyagáról, a feleletet kétségkivülvé teszi s a híres jezsuita csillagász, pater Secchi kutatásai nyilván megerősítik, hogy Mars légkörében vízpárának kell lenni, olyan neműnek, milyen a mi légkörünkben is van.

És ezen felfedezés által az emberek ábrándjaiban benépesített más világok a Mars bolygón teljesülésbe menni valószínűnek látszanak, mert rajta mindazon tulajdonságokra jutunk, melyek földünket is jellemzik, s így az élet, a miénkhez hasonló élet feltételei ott a Mars bolygón teljesen meg vannak.

Legelső sorban ugyanis elmondhatjuk, hogy mivel a vízpárák a tengerekből és folyókból emelkednek fel és a Mars bolygó levegőjében levő vízpárák a miénkkel azonosak: tehát a Marsbeli lakosoknak mi sem állja útját, hogy olyan tengereken és folyókon, patakokon és vízforrásokon mint a miénk hajókázást és kereskedést ne üzhessenek, fürdőket ne állíthassanak, és a fürdői évad minden örömeit és megszólasait, kártyajátékait és intrikáit, szerelmi viszonyok keletkezéseit és felbontásait ne élvezhessék: ha ugyan a Marsbeli férjeknek van elég pénzfölöslegük, és a lakosoknak egy Magyar nyelvőr című lapjuk, mely az évad szót megteremtette.

Ha pedig a Marson tengerek vannak olyan anyagból mint a miénk, akkor mivel a mi tengereink zöldes színűek, ezért vették a csillagászok a Mars zöldes foltjait tengerekül, a vöröseket szárazakul. És így még csak a Mars sarkán mutatkozó két fehér folt magyarázatára kell szorítkoznunk, a mi, miután meggyőződünk, hogy a Mars bolygónak vize van, igen könnyű, hiszen igen jól tudjuk, hogy földünk két sarkának vidékei is örökös fehér-fényes borítékot hordanak, melyet a hó- és jégretegek alkotnak. Ugyan így van a Marson is, annál bizonyosabban, mivel a meleg eloszlása a Marson felvesénél fogva ugyanaz a földi meleg eloszlásával.

S most már ezzel egy másik földi tünetnyhez jutottunk: a szél ez. Mivel a meleg egyenlőtlenül van a Marson is elosztva, azért a különféle helyek levegői többé vagy kevésbé melegednek fel, minélfogva elő kell állania azon légmozgásnak, melyet mi szélnek mondunk. Szinte szeretnék tehát a Mars bolygó rónaságain molnármester lenni. Azok a nagy szelek azt a 3-szor könnyebb vitorlás malmokat mily könnyűséggel hajtják, sokkal gyorsabban, mint nálunk.

És ha szél is van, meg vízpára is a levegőben, s ha a levegő különféle helyeken melegebb vagy hidegebb, ki tagadhatná el, hogy a Marson felhők és ezek

ből azok az áldott jótékony esők keletkezhetnek, melyek nélkül nálunk Magyarországon nincs kenyér, nincs bor és nincs virág, melyet nővilágunk versenyre szokott hini akkor, midőn hajába tüzi, vagy fejére koszoruba fonja. —

Időm nem engedi, hogy még tovább is időzzek a Mars bolygón végbemenő s a földiekkel tökéletesen egyező tüneményeknél, de ki habozhatik már csak e dolgokból vonható tanúságra nézve is? Emlékezzünk vissza: nem ábrándszerű képzelmek vezettek bennünket ide, hanem a józan okoskodás. De megállapodhatunk-e épen itt? Fölismerhetjük-e Marson mindazt, a mi földünket igényeink számára oly alkalmassá teszi, — földet és vizet, hegyet és völgyet, felhőt és napsugarat, esőt, jeget és havat, folyókat és tavakat, tenger- és légáramlatokat a nélkül, hogy az élet oly alakjainak lételét is higyjük, melyek nélkül mindez pazarlás volna? Valóban, ha elhamarkodott is az okoskodás, midőn azt mondjuk, hogy e szép bolygó az élet tanyája — mert hisz vizsgálatunkban csak arra kell szorítkoznunk, mit tisztán látunk — de még ezerszerte elhamarkodottabb volna, ha annyi valószínű érv mellett valaki azt mondaná, hogy Mars pusztá sivatag, melyen élő lények nem lakhatnak, vagy ha igen, csak a legalacsonyabb rendből valók!

Ime bemutatám Földünk kicsiny képmását, s ha valaki azt kérdené, miért választottam ezen tárgyat, így felelnék: azért, mert már a gyenge még járni nem tudó gyermek is megismerni akarja a csillagokat, midőn a csillagos estén kis kacsóival azok után kapkod, de még azért is, hogy tudjuk megbecsülni Földünket, melyet a Teremtő lakhelyül számunkra kijelölt.

Ábrándozunk azért, midőn a szabad természet ölébe pihenni s üdülni szállunk ki, de tudjuk meg, hogy a csillag, melyet benépesíte képzeletünk, épen csak oly Föld s talán még rosszabb, mint a mi lakóhelyünk, s épen ezért rendezzük be tényeinket, szavainkat és körülményeinket úgy, hogy mint ember Istennek, a hazának és embertársainknak, megadván a mi őket illeti az igazságban, saját magunk részére a föld által nyújtható boldogságot lehetőleg biztosítsuk s ne legyünk kényserítve más lakóhely után a csillagok közt kereskedni, keresvén azok fölött csupán egyet: az örök boldogság lakóhelyét.

A felcsiki esperesi kerület tavaszi korona-gyűléséről.

Folyó május hava 8-án Csik-szentmihályon kettes gyűlés tartatott; egyik a papság, másik a kántoroké. Mindkét gyűlés csaknem teljes számban képviselve volt mindkét testület részéről.

A papi gyűlést megelőzőleg a kerületi papság főesperesünk méltóságos Eránosz Jeremiás cz. kanonok ur s gyűlési elnök vezérlete alatt a kántorok gyűlésében megjelenve, itt a főesperes ur ékes szavakkal ki fejté, hogy püspök urunk ó nagyméltóságának rendelete következtében újból föllevenítették azon régi jó szokás, miszerint a papi gyűlések alkalmával a kántorok és segédkántorok az egyházi szertartásokból némi kíséreltet tegyenek, hogy ennek tudatában magukat e té-

ren folytonosan képezzék. Emelkedett ugyan olyan hang, mely ily intézmény czélszerűségét kétségbe akarta vonni, legfőbb érvül ezt hozván fel, hogy manapság a kántor- és segédkántorságra csak képesített egyének alkalmaztatnak s különben is a netaláni hiányok egy gyűlés rövid időtartama alatt nehezen hozathatnának helyre. Azonban ezzel szemben győzött azon felfogás, hogy a kántorok ily próbakisérlete nem annyira oktató lecke, mint inkább az önképzés eredménye, minek üdvös voltát tagadni nem lehet, mint nem lehet tagadni a tanító- s más egyesületeknek gyűléseikben nyilvánuló ily szerű munkásságuk hasznos gyümölcsseit sem; hisz épen e célból, az önképzés céljából keletkeztek s keletkeznek a különböző társas egyesületek, hogy ezekben egyeseknek ismeretei és tehetségei koncentráltatván, közös feladatuk kivitelére szükséges eszközök megválasztásában, kezelésében, valamint egymás között is az annyira szükséges egyöntetűséget megszerezve, a tökélyesbülés útján tovább haladjanak. Egyébiránt az önképzésnek e produkálása a papoktól is időközben megkívántatik a synodale examenek alakjában.

Ily eszmecserék után a kántorok próbakisérlete a templomban, valamint a helybeli kántortanítóknak iskolai módszerét kitüntető próbatéte kielégítő sikerrel megtörténvén, s a papság visszatérve a papi lakba, saját tanácskozásihoz fogott.

A papi gyűlés tárgyai közt legnevezetesebb volt a papi nyugdíj ügye s felelet püspök urunk ó nmlga által feltett e kérdésekre: „a.) Eszközölhetőnek és elrendelhetőnek véli a papság azt, hogy a papi nyugdíjintézet gyarapítása ez időszerint az önmegadóztatás alapján is megindíttassék; b.) Nem volna-e czélszerűbb a nap terhe alatt kifáradott s nyugalomba helyezett aggpapoknak Károly-Fehérváron jelölni ki lakást a nyugdíjintézet tulajdonát képező házban?” (528—1879 sz. körül. a papi nyugdíjalapról.)

Ad a.) Határozottatott: a papság több czimen nem kíván adózni, miután sok tekintetben igénybe vannak véve fillérei; ezért az önmegadóztatást még nem látja időszerűnek s azt most nem is ohajtaná elrendelendőnek. De tekintetbe véve, hogy miután a megyei segélyalapot javadalmazása aránya szerint (quota) kizárólag a papság hordozza; s miután tanítók és szegény iskolák felsegéléséről a kegyelmes főpásztori (527—879 sz.) körlevél alapján most foganatba vett közadakozás és a megyei nyugdíjalapnak valamennyi kath. tanítóra leendő kiterjesztése és foganatosítása esetében kellőképen van gondoskodva: indítványoztatott és beható vitatkozás után határozatba ment, hogy a fundus auxiliaris bevételének fele évenként a papi nyugdíjalapba fektettség, a másik felének kétharmada a szegény papi állomások bővebb javadalmazására, és egyharmada a tanítókéra fordíttassék. Ebben a papság úgy méltányosság, mint logikai igazság követelményeinek kíván kifejezést adni.

Ad b.) Közös azon ohaj, hogy e nap heve alatt kifáradt aggpapok nyugodjanak meg az árnyékban, melynek üditő enyhe előttök ismeretes, nekik tetszetes, vagyis töltsék el öreg napjaikat ott, hol nekik tetszik.

Ezek után következtek apróbb ügyek tárgyalásai — az ismétlő-iskolázás, az ünnepnapok megsértése s a népiskolai vizsganapok meghatározása körül. Ezekre vonatkozólag következő intézkedések történtek:

1. Az ismétlő-iskolázás ideje csak téli hónapokban, szereda- és szombatnapok délutánjain tartassék meg.

2. A vásár- és ünnepnapok bármintemű-, különösen pedig falusi gyűlések, tánczok stb. által való megsértése tárgyában a vármegyei hivatalhoz tett panaszára a papság mindaddig kielégítő választ nem nyerve, határozatba ment: hogy felmerülő konkrét esetben a lelkészek forduljanak az illető járási szolgabíróhoz orvoslás végett.

3. A népiskolai vizsgálatok május második felében tartatnak meg, szíves tudomásul vétetvén a jelenlevő járási szolgabíró tekintetes Zakariás Antal urnak azon hazafias nyilatkozata, hogy a melyekre elérkezhetik, azokban lehetőleg résztvenni kíván.

Mindezeket a szíves házigazda nt. Szöcs Imre ur vendégszerető ebédje és ezt fűszerező örökifju kedélyes magatartása zárta be.

Utóirat gyanánt néhai Szász Péter csik-sztsimoncsatószegi kántortanító emlékezetéről szóló cikkekcskémhez kiegészítőleg szíveskedjék a tekintetes szerkesztőség — bár kissé megkétszerezve — elfogadni azon értesítésemet, miszerint említett tanító ur temetése egyike volt a legünnepélyesebb- és részvétellesebbeknek, melyek valaha Alcsikon tartattak. A temetési szertartást mlts Nagy Lajos főesp. és cz. kanonok ur teljes segédlet mellett végezte; az anyatemplomban pedig a megye és az egész értelmiséget magába foglalt hallgató közönséghez főt. Imets F. Jákó cs.-somlyói gymn. igazgató ur tartott, az elhunyt nevelési és oktatási pályáját szemelött tartva, eszmékben és tanulságos momentumokban gazdag beszédet elhunyt fia tek. Szász K. somlyói tanár ur fölszólítására. Ez ünnepély is tanusította, hogy a néptanítói szerény pályát a művelt társadalom minden rétege a maga fontossága és nagyszerű feladata szerint kezdi becsülni. *Kovács Gyárfás.*

Tan- és nevelésügy.

— A csikmegyei általános r. kath. tanító-egyesület felcsiki főkjának évnegyedes gyűléséről. A felcsiki fiókegylet f. évi február 20-án Csik-Dánfalván tartott gyűlésén kívánatosnak tartá tavaszi összejövetelét Gyimes-középlokkon tartani meg. E vadregényes helyen f. hó 7-én, daczára a nagy távolságnak, meg is jelentek: Veress Zsigmond csik-balánbányai ktanító mint elnök, Spaller József csik-karczfalvi tanító mint r. jegyző, Veress Péter csik-jenőfalvi tanító mint másodjegyző, Veress Lajos csik-szeredai tanító, Kis Antal csik-rákosi ktanító, Székely György csik-szeredai ktanító, Bíró József csik-csicsói ktanító, Tódor Antal csik-szent-tamási tanító, Hajnód Ignác csik-madarasi tanító, Paláncz Sándor csik-dánfalvi tanító és Buzás Elek csik-csicsói segédtanító.

A gyűlés programja volt: 1. A mult gyűlés jegyzőkönyvének hitelesítése. Ez minden módosítás nélkül teljtartalmulag elfogadtatott. 2. S a t a Mihály próbata-

nitása a napirendben levő tantárgyakból saját iskolájában. Számos hozzászólások után tanítása elégségesnek találtatott azon általános megjegyzéssel: hogy a gyűlés ily összejövetel alkalmával nem annyira a tárgy száraz kikérdéséről, mint minta-módszertani előadásról kíván hallani. 3. Veress Lajos csik-szeredai tanító Földrajzi oktatás a népiskolában“ című értekezését olvasta föl. E felolvasást a gyűlés köztetszéssel hallgatta. 4. Az általános tanító-egyesület által jelen egyesületi évben a felcsiki fiókegyletben a legjobb mintatanítást megjutalmazó 5 frt pályadíj kérdésének eldöntését. A jegyzőkönyv alapján a pályadíjjal csik-karczfalvi tanító Spaller József lett kitüntetve általános éljenzések között. 5. A jövő gyűlés tárgysorozatának megállapítása. A jövő gyűlés tartatik Csik-Somlyón. Próbatanítást tart a helybeli ktanító Antal János. Spaller József pedig a figyelemről írásbeli értekezést fog felolvasni. 6. Végül az elnök körlevele értelmében indítványozza, hogy a gyűlés ránduljon le a gyimesi vámhöz, az ujonnan készített katonai erődítvények megsemlélésére. Sokan a következő nap tartott korona-gyűlés miatt ezt meg nem tehetve, csak öt vállalkozó akadt Veress Zsigmond, Spaller József, Tódor Antal, Veress Péter és Paláncz Sándor tagtársakban.

Ezek után következék az, mi gyűlésen kívül történt ugyan, de háláérzetből ezt is szívesen megemlítjük e lapok hasábjain, tudniillik az ebédet. Ily alkalommal ugyan a helybeli tanító szokott 60 k. r. díj lefizetése mellett közebédet rendezni; azonban nt. Ollé Elek helybeli lelkész urnak a tanügy és a tanítók iránti lángoló szeretete felmenetette ktanítóját az ebéd rendezéséről, mert saját asztalához hiva a gyűlést, a díjra nem szorult szíves bőkezűséggel nemcsak a 60—60 kroat marasztalta különben is nem igen duzzadt tanítói tárczájokban, hanem mindnyájuk szívében eifelejthetlen jótéteményéért örökös hálát ébresztett fel. Ily érzettől áthatottan utazott a gyűlés egyrésze vissza a másnap tartott koronagyűlésre, a nevezett öt pedig a gyimesi vámhöz látogatásra. Az erődítmények megtekintése után itt is a két ország (Magyar- és Oláhország) vámhelyiségének intelligentiája kiváló vendégszeretetével fogadta őket; különösen pedig a két vámgazgató és Deáki Péter urak, miért sokaíg éljenek.

E közleményt azzal zárom be, hogy oly lelkes fogadtatások, minőkben e gyűlés alkalmával a tagok részesültek, bár minden tanítóba még nagyobb lelkesedést öntsének a tanügy iránt; sok oly tanító-barátot ohajtok, mint Ollé és a gyimesi urak! x. y.

TÁRCZA.

A népiskolai életből.

(Iskolaév végén.)

P a l i.

Egy iskolai év

Már ismét lejára,

Utolsó napjának

Ragyog ma sugára:

És ez a próbatét
 Legjelesebb napja,
 Melyen a tanuló
 Mit tud, megmutatja.
 Üdvözlünk iskolánk
 Szeretett elnöke!
 Ma is gyermekidnek
 Légy kegyes védnöke!
 Hozott isten hozzánk
 Tisztelt jó vendégek!
 A míg felelgetünk —
 Béketűrést kérek!
 Ámbár kicsik vagyunk,
 De tudunk valamit;
 Kitől mennyi telik —
 Mutasson csak annyit!
 Azért kis barátim
 Üljetek ma szépen,
 A jó felelettel —
 Ki-ki legyen készen!
 Nyissa ki mindenik
 Az ő kicsi száját;
 Pistinek is szabad
 Csinálni ma lármát . . .
 No Pisti barátom —
 Most halljuk a szavad,
 Eleget lármáztál —
 Mikor nem volt szabad!

P i s t i.

Tiszteletre méltó
 Jeles gyülekezet!
 Ugy hallám, hogy szólni
 Már nekem is lehet.
 Az előttem szóló
 Jó Pali barátom
 Még ma sem kimélt meg
 Engemet, úgy látom!
 Pedig a mióta
 Iskolába járunk
 Ma van a legnagyobb
 Ünnepe itt minálunk! . . .
 Mert ez a szabadság
 Rég ohajtott napja,
 Mely szívemet édes
 Örömmel áthatja! . . .
 Vizben, sárban, hóban
 Nem kell ide járnom,
 Azért örvendek én
 Jó Pali barátom! . . .
 Hunyom alatt a fát
 Többé nem czipelem;
 Miért a hideg is
 Megvette a kezem! . . .
 Nem fogok remegni
 Hogyha egyet szólók,
 A tanító urnál —
 Mindjárt kedvet rontok,
 Elég is volt immár
 Az iskola nekem,

A tizenkét évet
 Hátam mögé vetem.
 Ugy sem lehet tudós
 Minden ember fia,
 Megtanít engemet
 Majd a csizmadia! . . .

P a l i.

Hidd el nem akarlak
 Sérteni barátom!
 De az igaz mondás —
 Jól tudod — szokásom.
 Emlékszel — az őszön,
 Hogy be állt iskolánk,
 Egymással akkor is
 Mennyit vitatkozáink! . . .
 Sokba került nekem,
 Mig megadád magad,
 S hogy jó fiu leszesz
 Végre felfogadtad.
 Sokat busultam én
 Miattad barátom;
 De te azt nem veszed
 Számba amint látom! . . .
 Most csak annyit modok,
 Hogy a ki használta
 Az időt — lesz annak
 Jó bizonyítványa.
 Annak pedig aki
 Szánkázott a jegen,
 Bizonyítványa is
 Majd a szerént leszen!
 S ezt csak azért mondom
 Itt nyiltan szemedbe,
 Mert nekem mondád fel
 A leczkéket rendre.

P i s t i.

Ne aggódj miattam
 Jó Pali barátom!
 Valahogy megélek
 Én is e világon! . . .
 Annyi rám is ragadt
 Már az iskolában,
 Hogy tudom hány kérdés
 Van a Miatyánkban!
 Azt sem feledem el,
 Hogy mi nekem nem jó,
 Azt másnak se teszem,
 Legyen ember vagy ló.
 És negyven betűjét,
 Mely van a magyarnak,
 Álmomban is látom,
 S tovább mit akarnak? . . .
 Nagy Magyarországot,
 S ha kell Európát,
 Jobban ismerem, mint
 Nagyanyám a tyukját.
 A nevem le tudom
 Irni olyan czifrán,

Hogy aki olvassa
Azt hiszi alispán.
A számtudományt is
Annyira csak értem,
Hogy nem hívok senkit
Megszámlálni pénzem.
Ennyi tudománnyal
Én most megelégszem;
Ha te tudós lenni
Vágyysz, az más egészen! . . .
De szántóvető, ha
Maradsz Pali pajtás,
Hidd el jobb neked is
Már ez ökörhajtás.
Én bejárom addig
Ezt a szép országot,
Mig te hajtogatod
A csákót, virágot.

P a l i.

Jó szülőim engem
Más pályára szántak;
Nem akarják azt, hogy
Majd mint gazda szántsak,
Hanem tanuljam ki
Mind az iskolákat
És mint törvénytudó
Szolgáljam hazánkat.
Minden pálya dicső,
Azt mondja Kőlcsey,
Ha becsülettel fogsz
Hazádra fényleni.
Legyen tehát kedves
Előttünk a pálya,
Szorgalom és erény
Az embert megáldja!
Áldja meg az Isten
Szép magyar hazánkat!
A koronás királyt,
A ki alkotmányt ad.
Ezt védeni hiven
Szent kötelességünk;
Ez őseinktől nyert
Drága örökségünk.

P i s t i.

Minthogy te kezdetted
A mondókát velem,
Bucsuzóul jutott
A végső szó nekem.
Azért felhasználom
Az alkalmat Pali,
Ugy hiszem szabad lesz
Még egy párt szólani.
Éltessen az Isten
Soká e községben
Iskolánk elnöke
Friss, jó egészségben,
Hogy lehess tovább is
Iskolánknak atyja

S legyen minden szódnak
Üdvös foganatja.
Szeretett tanítók
Szives jószágtokat
Fizesse meg Isten
Sok fáradságotokat!
Ést most utóljára
Ti is fogadjátok
Bucsu szavaimat
Iskolabarátok.
Ha egymást játékból
Néha megsértettük —
Feledjük el, hiszen
Többé úgy se teszszük! . . .
Viruljon a haza!
Éljen jó királyunk!
E kettőért, ha kell
Bátran sikra szálljunk.

V. Cs. 7.

Kalocsa szép ünnepélyei.

A „M. K“-nak Kalocsáról f. é. május 15-ről írják:
Amint előre jelezve volt, marchese D'Ossoli, a pápai nemes testőr, ma május 15-én esti 1/4 8 után érkezett városunkba, magával hozván a bibornoki capuciumot s azon levelet, melyben Dr. Haynald Lajos kegyelmes atyánk — a május 12-én tartott pápai consistoriumból áldozár-bibornokká történt kinevezetéséről értesítettik. Marchese D'Ossolit Budapestről ft. Ipolyi Arnold beszterczebányai, ft. Schusztter Konstantin kassai püspök urak; továbbá az erdélyi káptalan küldöttei: ft. Lónhart Ferenz vál. püspök s Barts F. kanonok urak; a nagyváradai káptalan küldöttei: Fraknoi Vilmos s Babics kanonok urak és Hérics Antal országos képviselő kísérték le Kalocsára. Az érkező magas vendégeket tömérdek népsokaság, a város összes hivatalai és testületei várták a városban. A főtisztelendő főkáptalan, a központi papság, a vidéki papságból többen, a kalocsai kir. törvényszék és járásbírótság teljes számban; a kalocsai jótékony nőegylet; az adó-, a posta- és táviráda-hivatalok; a városi előljáráóság; a Mi asszonyunkról nevezett t. iskolánénék; a t. jezsuitaatyák s a Stephaneum növendékei; az önkéntes tűzoltók egyesület; a Casino és Olvasó kör; takarékpénztárak, ipartársulatok, stb. az érseki kastély nagy termében valának míg lenn a kastély előtti téren sűrű népsokaság képezett sorfalat. Az első kocsiiban Ipolyi püspök jobbján ült marchese D'Ossoli, maga előtt tartván a piros dobozt, melyben a bibornoki capucium vala. A kocsiról leszállva, az összes vendégek kíséretében egyenesen a nagy terembe ment, hol reá a fönnt említett testületek által környezve maga az ünnepelt fópásztor is várakozott. A közép, deli termetü, szőke és fiatal, alig 23—24 éves olasz őrgrof D'Ossoli, a pápai gardisták diszöltönyében, mellén keresztülfektetett tenyér széles aranyszalaggal igen szép jelenség; belépvén a terembe a bibornok-érsek elé sietett s kissé elfogult hangon olasz nyelven körülbelül ezeket mondá: Örvendek, hogy nekem jutott ki első sorban a szerencse pápa ő Szent-

sége magas meghagyása folytán Eminentiaidat üdvözölni azon bibornoki méltósággal lett fölruháztatása alkalmából, melyet számára az egyház, a haza, a tudomány, a művészet körüli érdemei szereztek meg.

Óhajtom, hogy e méltóságot sokáig viselhesse s azon bibornoki testületnek, melybe belép, díszére, az egyház és emberiség, a haza javára sokáig éljen. — Erre ő Eminentiaja ugyancsak olasz nyelven körülbelül a következőket válaszolta: Örvend, hogy ily nemes gróf hozza meg neki az üzenetet s a bibornoki capuciumot; örvend annak is, hogy szerencsésen tette meg a nagy utat Rómából, a kereszténység fővárosából a kalocsai érsek lakáig; kívánja, hogy egykor azon utat is, mely Kalocsától s illetve a földtől egész az égig, a mennyei Főpap lakásáig nyulik, hasonló sikerrel tehesse meg. Kitüntetését nem saját érdemeinek, de pápa ő Szentsége s az apostoli magyar király kegyének tulajdonítja. Köszöni a nemes gróf fáradozását s neki minden jót kíván. Átvévén most a kineveztetésről tudósító levelet, azt bibornok-érsek ur ő Eminentiaja hangosan felolvassa; nyomban reá kiveszi a dobozból a bibornoki capuciumot s a jelen voltak riadó, szünni nem akaró éljenek között teszi. — Midőn az éljenek elhangzottak, bibornok-érsek ur ő Eminentiaja megindult hangon, magyar nyelven a diszes, feszült figyelemmel hallgató közönséghez szólott. Történeti áttekintését adta a kalocsai érseki széken előtte ült főpapok hosszú sorának, megemlítvén, hogy bár nálánál minden tekintben kinőbb férfiakat szemlél közöttük, a biborral feldiszítve alig talál kettőt, kik Kalocsán székelték volna, és más kettőt, kik kalocsai érsekek voltak ugyan, de a török világban nem itt, hanem az ország más vidékén tartózkodának. Hogy tehát mind ennek daczára épen Ő emeltetett e magas méltóságra, azt részben letűnt kitűnő elődei fényes érdemeinek, részben a kalocsai érsekmege papsága s a hívő nyáj ismert jó nevének, különösen pedig az apostoli király többször kifejezett óhajának köszöni. Felhívja a jelenlevőket s összes hiveit, hogy a Neki s benne az egész megyének adott e kiváló méltóságért mintegy viszonaajándékképen ragaszkodjanak még erősebb s élőbb hittel Jézus szentegyháza földi helytartójához; kívánják hálatelt szívvvel vele együtt, hogy a jósága s kegyadományaiiban kifogyhatlan Ég engedje meg szentséges Atyánknak, XIII. Leonak, hogy a mit oly fényesen megkezdett, dicső uralkodásának mindjárt első évében, keresztül vihesse és biztosithassa a sokat zaklatott katolikus egyháznak békéjét az egész föld kerekiségén. Végül hosszú és dicsőség-teljes életet kívánt a szentséges Atyának. Ujra háromszoros éljenbe tört ki a jelen volt közönség, mire mindannyiszor a taraczkok üdvölvései válaszoltak. Minthogy pedig, folytatja ő Eminentiaja — a mi szeretetünk, melylyel Rómán s Krisztus szentegyháza romai helytartóján csüngünk, elválaszthatlanul azon szeretet- és ragaszkodástól, mely minket mint e magyar haza hű fiait az apostoli magyar királyhoz köt: azért őszinte s meleg szívből jövő éljent hangoztassanak koronás királyunkra is, kívánván, hogy az Istentől minden jóadományyal dusan megáldva hazánk fölvirágoztatására az emberi kor leg-

szélsőbb határáig még sokáig boldogul éljen! — Be sem várva a vég szavakat, harsogó éljen-kiáltás hangzott fel minden oldalon. — Végezetül még köszönetet mondott bibornok-érsek ur ő Eminentiaja mind az idegen magyar vendég uraknak, mind az ezen ünnepélyre oly szép számban megjelent testületeknek.

Mind ez körülbelül $\frac{3}{4}$ órai időt vett igénybe. A közönség a capucium átnyujtásának ünnepélye után részben haza távozott, részben föl s alá hullámozott a város főutcáján, várva, míg adott jelre, a mi körülbelül $\frac{1}{4}$ 9-kor történt, a kivilágítás megkezdődik. A főutcán a házak előtti négyes faszor sodronnyal volt összekötve, s erről ezert meghaladó színes lampionok lógtak alá, az ablakokban tarka virágok közti számos lámpa és gyertya égett; több helyt sikerült transzparenatok voltak láthatók „Éljen hazánknak!“ s más mondatokkal és versekkel. Legszebb, leggyönyörűbb volt azonban a diadalkapu. Antunovich püspök ur lakása s a főtemplom között, az érseki kastély bejáratával egyenes vonalban volt felállítva magas négyszög-alaku oszlopokon egy, az emeletes házak tetejét meghaladó egyenszárú háromszög, deszkákból készített oldalokkal, melynek belvilágosságában az alapvonallal egyenközüen legfölül a bibornoki jelvények, alatta bibornok-érsek ur ő Eminentiaja nevének kezdő betűi H. L. ez után pedig transparentban ezen chronostichonos vers volt elhelyezve: a diadalkapunak délkeletre néző oldalán „Láng lelke átragyog egész világra s örök fényt hint Asztrik ós városára“; a másik oldalon: „Vallás, hazája és a tudomány, ünnepre küi nagy neve biborán.“ A két magas négyszög oszlop mellett más két oszlop állott, melyek a főoszlopokkal levelekből készített lánczokkal valának összekötve, felzászlóva s az egész diadalkapu száz meg száz mécsessel és lampionnal megrakva, feldiszítve; melyek a gyönyörű csendes éjen Kalocsán eddig még soha sem látott nagyszerű látványt nyújtottak. $\frac{1}{2}$ 10 táján bibornok-érsek ur ő Eminentiaja, marchese D'Ossoli pápai testőrrel jobbján s az idegen magas vendégek által három hintóban követve kikocsizott s megtekinté a tűzárban üsző várost, minden lépten a tenger nyi népsokaság egetverő éljenitől kísérve. Tíz óra után lassanként eloltogták a mécseket s azután a lakosság is a látottak kedves benyomása alatt csöndes nyugalmára tért.

Ő Eminentiaja vendégei vasárnap délutánig maradnak Kalocsán, mely idő alatt a helyi intézeteket fogják magas látogatásukkal szerencsélteni s szombaton este részt vesznek a t. jezsuita atyák vezetése alatt a főgymnasiun i ifjuság által rendezendő alkalmi academiái előadáson.

A napi események köréből.

— Főpásztorunk ő Nagyméltósága május 29-én Székely-Udvarhelyen keresztül Csik-Somlyóra a pünköshti bucsura fog utazni. Menet közben a 12,000 frttal ő Nagyméltósága által megalapított székely-udvarhelyi rom. kath. leánynevelde alapkövét szabályszerű egyházi szertartás mellett le fogja tenni. Szerencsések Sz.

Udvarhely jó kath. polgárai, hogy jötevő atyjokat szerető szívök meleg érzetével ölelhetik s a hívő nyájt jó pásztorhoz fűző benső ragaszkodás tényeivel üdvözölhetik. A főpásztor utjának tartama ez alkalommal körülbelül f. év június hó 6-ig fog terjedni.

— **Szentséges Atyánk XIII. Leo** legk. apostoli irata Lonkay Antalhoz. Dilecto Filio A. Lonkay Directori Ephemeridis cui titulus „Magyar Állam“ Budapestinum. XIII. Leo P. P. Kedvelt Fiunk üdvöt és Apostoli Áldást. Jelentette Nekünk bécsi apostoli nuntiusunk, hogy Te, kedvelt Fiunk, azon utadnak, melyet bold. eml. IX. Pius, a Mi Elődünk püspöki jubilauma ünneplésekor Romába tettél, imént megjelent leírásában az Egyház és a szentséges pápák iránti különös hódolatodnak újabb bizonyítékát adtad. Miért is az említett utleírásból Nekünk küldött példányt, a költeménnyel s a Te Irántunk való fiui odaadásod egyéb jeleivel együtt igen szívesen fogadtuk. Ezen ajándékokért, valamint ama pénzösszegért, melyet Péter e magas székére való fölemeltetésünk évfordulati napján e Szentszék szorongattatásainak enyhítésére följajlottál, sokszorosan köszönetet mondva, kérjük Istent, hogy Téged mennyei ajándékaival elhalmozzon s dolgaidat sikerre vezesse. Végül azon biztos reményben, hogy Te serény tevékenységedben, napilapoddal a katolikus ügyért küzdve, az Egyház irányában mindig nagyobb érdemeket szerzendesz, Reád, valamint napilapod olvasóira és előmozdítóira szívünk bensejéből Apostoli Áldásunkat adjuk. Kelt Rómában szt. Péternél, ápril 24. 1879. Pápaságunk második évében. XIII. Leo P. P.

— **Majális.** A gyulafehérvári rom. kath. nagygymnasium majálisi mulatsága május 15-én tartott meg. A nem épen nagyon kedvező időjárás daczára, de a napfény földérésének reményében már reggel 8 órakor nemzeti zászlók lobogtatása és zeneszó mellett kivonult az ifjuság a váradjai „kincstári berek“-be s megkezdette mulatságát. Az idő valóban kedvezett az ifjuságnak egész délután 6 óráig, midőn az ég csatornáiból szelid eső kezdett csörgedezni s a bevonulásra jelt adott. Az ifjuság nem akadályoztatva a jótékony meleg eső által azonnal legszebb rendben zászlói és zeneszó mellett bevonult a városba s az új „Nemzeti szálloda“ kertjének nyári termében folytatta s ildomos magatartással 11 órakor befejezte a majálist. A kedvezőtlen időt igen jelentékenyen kárpótolta püspök urunk ő Nagyméltósága, a várparancsnok, honvédőrnagy megjelenése s számos közönség részvéte. Az ifjuság utóéletlen örömlelkedésben tört ki a főpásztor megjelenésekor s midőn igazgató üdvözlő beszédben köszönté, szünni nem akaró viharos éljenzéssel fejezte ki gyermeki örömet — az ifjuság atyjának meleg érdeklődése fölött.

— **Érettségi vizsgálat.** A püspöki lyceumban f. hó 19—24-én tartattak meg az 1878/9 tanévi érettségi írásbeli vizsgálatok. A szóbeli vizsgálatra jun. hó 4. és 5. napja van kitűzve.

— **Kinevezések.** Ft. Balog Elek pápa ő Szentsége t. kamarása és gyergyó-ujfalvi plebános a k-fehérvári püspöki papnövelde és lyceum igazgatójának nevezetvéen ki, az így üresedésbe jött gyergyó-ujfalvi lelkészi állomásra a választás megtörtént. Ennek eredménye szerint nyert Bálint Károly t. kanonok és k-szentléleki esp-plebános 202, Molnár János szentszéki ülnök és theol. tanár 165, Egyed Pál győ-csomafalvi lelkész 98 szavazatot. Püspök ő Exceja e három közül Molnár János theol. tanárt kegyeskedett ezen állomásra kinevezni.

— **Péter-fillérek:** Az anyaszentegyházat dicsően kormányzó XIII. Leo Pápa, Szentséges Atyánk számára a f. hó 8-án Csik-Szt-Mihályon tartott esperesi tavaszi koronagyűlés alkalmával adakoztak: Eránosz Jeremiás főesperes-kanonok ur 2 frt, Péterffy József mardarasi pleb., ker. jegyző ur 2 frt, Bodó Alajos somlyói alesperes-pleb. ur 2 frt, Keresztes Márton n.-boldogasszonyi alesp.-pleb. ur 1 frt, Fárao Simon szépvízi pl. ur 1 frt, Péter Lajos dölnei pleb. ur 1 frt, Ollé Elek gyimesloki pleb. ur 1 frt, Murányi Kálmán szt-domokosi pleb. ur 1 frt, Pásztor György gyimesi pleb. ur 2 frt, Veress Antal szt-tamási pleb. ur 2 frt, Szőcs Imre szt-mihályi pleb. ur 1 frt, Puskás Tamás csicsói pleb. ur 1 frt, Bálinth Lázár szt-miklósi pleb. ur 2 frt, Imets F. Jákó somlyói gymn. igazgató 2 frt, összesen 21 frt o. é., mely összegecskét megbízás folytán van szerencsém a „Közművelődés“-hez tisztelettel beküldeni e jelige alatt:

A „tIzenharMaDIK
Leo“ néV föLfejtVe:
Ég VILÁga LakIk
VeLe s Vra LeLke!

Csik-Somlyó, máj. 12. 1879. Imets F. Jákó.

Ezen rovatot nagy lelki örömmel nyitjuk meg s fölkérjük t. cz. olvasóinkat, szíveskedjenek az anyaszentegyházat dicsően kormányzó XIII. Leo pápához, mint Krisztus földi helytartójához való rendíthetetlen ragaszkodásukat s szeretetüket hasonló kegyeletes adományok gyűjtése által tanusítani s a jótékonyág legszebb nemét ily módon is gyakorolni.

— **Az „erdélyi rom. kath. irodalmi társulat“** választmányá május 31-én d. e. 11 órakor rendes gyűlést tart.

— **A gyulafehérvári rom. kath. gymnasium folyó** év június 5-én a harmonium megszerzése céljából második hangversenyt rendez.

Szerkesztői értesítések.

— Cs. R. „Az öreg koldusasszony“ s „Lapok a francia irodalom történetéből“ jeles dolgozatok eddig csak tárgyhalmoz miatt késtek, de közelebről olvasóinknak nagy élvezetet fognak nyújtani.

— P. J. Köröspatak. „A népkönyvtárak ügyében“ irt cikk mindenesetre meg fog jelenni. Reméljük, hogy addig egy más cikk is készül a könnyű toll alatt.

— „Milyen könyveket szeret olvasni a nép és miért kedveli a ponyvairodalmat“ a többivel együtt igen jól beillik lapunk keretébe.

— Többeknek. A beérkezett költeményeket illetőleg kis türelmet kérünk. Sorban megjelennek annál is inkább, mert igen szeretnők lapunkat a vallási és társadalmi költészet közlönyévé tenni s az e nemű szépirodalmat lehetőleg fejleszteni.

Kiadja: az erdélyi rom. kath. irodalmi társulat. Szerkesztőbizottság. Felelős szerkesztő: BIRÓ BÉLA. Szerkesztőtársak: ÁVÉD JÁKÓ, BALOGH IGNÁCZ, CSERNI BÉLA, GIDÓFALVY GERGELY.

Nyomatott Klüger Bernátnál a lyc. gyorssajtóján Gyulafehérvárt 1879.